

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és főszozlamlások
küldendők.Bérmentetlen levelek el nem
fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyílttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: Arany János. — Néhány szó a „konferencia“ kérdéséhez. Dr. Szigeti Mártontól — Az antiszemita fegyverei. Zemplénitől. — Az antiszemizmussal. N-t.-től. — Rovás. — Tárcza: Reb Léb Hoschitzer. Friedenstein Vilmostól. — Irodalom. — Különlék — Szerkesztői posta. — Szépirodalmi Csarnok. A halottak napja. — Hirdetés.

meg a gyűjtést, ígérjük, hogy minden összeget nyilvánosan fogunk nyugtázni addig is, míg azokat a megalakuló bizottságnak átadhatjuk.

A „Szombati Ujság“ szerkesztősége.

ARANY JÁNOS.sz. 1837. március 1-én; megh. 1882.
október 22-én.

Nagy veszteség érte a hazát Arany János halálával, a szellemi hős kimulásával. Nagy veszteség érte a nemzetet, mely vele legnemesebb érzelmeinek tolmácsát, szívdobbanásainak leghűbb értelmezőjét veszítette el.

A haza minden hű fia érzi a nagy csapás fájdalmait s érezzük azt mi zsidók is, kik szívvel lélekkel csüngünk szeretet hazánkon s mindenkor becsülni és tisztelni tudtuk és tudjuk azon nagy férfiakat, kik a haza támaszát és a nemzet díszét képezték és képezik.

A nemzeti gyász tehát nekünk, mint a haza polgárainak is gyásza, de gyásza felekezetünknek is, mely Aranyban az egyenjogóság eszméjének egyik legbuzgóbb hirdetőjét kell, hogy tekintse, mert azt a magvat, melyet Petőfi elhintett, azt ő ápolta leggyengédebben, míg csakugyan fejlődésnek is indult.

Mély gyászának méltó kifejezést törekszik a nemzet adni, siessünk tehát mi is úgy mint a nemzet hű fiai, de úgy is mint zsidók abban illő módon részt venni.

Arany János azon férfiak közé tartozik kiknek a nemzeti kegyelet elismerésére van joguk.

A magyar nemzet szoborral akarja megörökíteni Arany János emlékezetét s azt hisszük, hogy hitfeleink sietni fognak hála-tartozásukat leróni.

Az e célra vezető mozgalom megindult már, a m. t. akadémia, a hirlapok szerkesztőségei s egyéb testületek kezdeményezése folytán megkezdődtek az adakozások és gyűjtések s mi is csak hazafiai kötelességet teljesítünk, ha szerkesztőségünk részéről hasonló célból megindítjuk a gyűjtést. Kérjük ennél fogva lapunk t. olvasóit, tegyék le a kegyeletes célra szánt filéreiket a haza oltárára, hogy újból bebizonyítsuk, hogy ép oly hű fiai vagyunk nemzetünknek, mint bármely felekezet hívei e hazában. Midőn ezennel részünkről csekély tehetségünkhöz képest **öt forinttal** nyitjuk

Néhány szó a „konferencia“ kérdéséhez.

Dr. Szigeti Mártontól, Alberti-Irsán.

Midőn a t. szerkesztő ur engedelméből e lapok hasábjait igénybe veszem, szabad legyen először is benső örömemnek kifejezést adni a felett, hogy felhívásom nem hangzott el minden hatás nélkül, mint szó a pusztában, hanem férfiakra talált, kik velem együtt megértették az idő intő szózatát; szívekre talált, melyek átéreztek a lökést, mely bennünket a lethargiából felrázott. Örömmel konstátalom, hogy kifejtett nézeteim minden magyar zsidó keblében viszhangot keltettek és ha némely megtámadtatást kelle is szenvedniök, azt az egyet senki sem vonta kétségbe, hogy „jelenlegi felekezeti állapotaink türehetetlenek.“ Elismeri mindenki, hogy a cselekvés ideje elérkezett; érzi mindenki, hogy tennünk kell valamit, csak abban ágaznak el a vélemények, hogy: mit?

Részemről egy „kongresszus“ egybehívását tartottam szükségesnek bajaink orvoslására, nem is sejtve, hogy e kifejezésért még némely haladóparti is reám zudul azon oknál fogva, mert ez az orthodoxokat is magában foglalja. Bár mennyire óhajtottam volna, hogy a zsidóság egy tömör egészet képezne, az orthodoxokkal még sem járhatunk ez ügyben karöltve, mivel ezek már eleve elítélnék minden újítást és tetszenek maguknak abban, hogy elhíthessék velünk, miszerint vallásunk igaz őrei és hívei csak ők lehetnek. Bár sikerülne valakinek őket felvilágosítani, hogy törekvéseinkkel a vallást nem bolygatni, hanem csak jobban beleilleszteni akarnók a társadalmi viszonyokba; bár sikerülne valakinek őket meggyőzni arról, hogy makacsságuk mennyire árt ügyünknek és mennyit használ elleneinknek. Ez azonban hiú ábránd! Velök mi nem paktálhatunk és úgy látszik még soká fog fennmaradni egy frakció, melynek tagjai dicsőíteni szeretik egymást mint élő monumentumait a régi jó, de homályos időnek. Miután tehát az orthodoxokkal, legalább ez idő szerint, nem conferálhatunk — megvártam, hogy ily szándékot felhívásomnak senki sem fog imputálni — naggyűlésünknek pedig így nem lehet kongresszus a neve, elfogadom a „haladóparti konferencia“ elnevezést.

Van egy másik pont, melyben többen megütköztek: ez a vallás reformja. De aki felhívásomat némi figyelemmel olvasta, azonnal észre kellett vennie, hogy mit akarok; hiszen világosan megmondtam, hogy „a vallást tisztán minden megcsontítás nélkül kívánom a késő nemzedékek részére megőrizni. És itt azok kedvéért, kik a vallás reformjától annyira irtóznak, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy magát a hitet szent-

nek és sérthetetlennek tekintem és annak csak külső nyilvánulását, külső formáját óhajtanám időszerűsítve látni; nem habozom kimondani: a liturgia egy részének magyarosítását és a ritust átható reformokat kívánám mint olyanokat, melyeket a mai korszellem többé nem nélkülözhet. Hogy ez szükséges, az világos előttem, mint a nap, de világos mindazok előtt, kik nem szokták a tényeket csupán csak rózsás színben látni, hanem veszik olyanoknak, aminők valóságukban.

„Nomina sunt odiosa“, de meg azért is, mert nem akarok indiszkrétcióval vádoltatni, neveket nem említek; de kitűnő egyházi és világi férfaink részint élő szóval, részint leveleikben csaknem ugyanazon szavakkal adtak kifejezést azon meggyőződésüknek, hogy a reformot magának a zsidóságnak érdekében kívánják, hogy a fiatal generációt megtartsák a zsidó vallásnak, melynek mostani alakjától idegenkedik. Mások még tovább mentek és azt mondták: féltő, hogy a zsidó fiataltság tömegesen fog kikeresztelkedni, ha felekezeti ügyeink még tovább is így maradnak. Nem vitatom, hogy ezen állítások mennyiben helyesek, mennyiben nem, de fel kell tennem azon mély tudományu, korban is előhaladott és így higgadt gondolkozásu férfiakról, hogy ok nélkül ily merész dolgokat nem mondanak; fel kell tennem, hogy keserűek azon tapasztalataik, melyekből a reform szükségességének ezen indokait meritették.

Akik a kákan is csomót találnak, azok a fentiekben is vallási reformot fognak látni és azért kijelentem, hogy semmihez sem ragaszkodom feltétlenül, ami a vallás bolygatásának csak látszatával is birna; de ha az a konferencia egyebet nem végezne is, minthogy szervezné a zsidóságot, egy összekötő kapcsot, egy forumot alkotna, mely hivatva volna bennünket képviselni; egy forumot, hová ügyeinkkel bátran fordulhatunk, mert tudjuk, hogy el fog intézteni, véleményem szerint akkor is eléggé indokolva van a konferencia egybehívásának szükségessége. Hogy e szervezkedésnek jó hatása nem maradna el, arról meg vagyok győződve; tarthatnánk évi nagygyűléseket mint tartanak a protestansok, és azután menne minden magától. Csak az első nehézségektől nem szabad visszariadni.

Annyira sürgetik némely oldalról a programot, hogy majdnem azt készítettem; pedig nem kívánom, hogy mind-

ezebből a konferencián csak egy szó is vita tárgyává tétessék, amit vezérférfiainak jónak nem fognak látni. De nem is tartom célhoz vezetőnek, hogy kész munkatervezettel álljunk elő, mert e célra minden nagyobb testület bizottságot szokott választani, mely a javaslatot kidolgozza és a nagygyűlés elé terjeszti. Egyetértek tehát a t. szerkesztő urral, amennyiben ő is azt mondja, hogy „a konferencia teendőiről szólni még korán volna.“

A harmadik pont, melyben hitsorsosaink velem egyet nem értenek az, hogy vajjon a felvetett kérdés időszerű-e? Én azt tartom, hogy igenis időszerű, mert ha ezen általános mozgalmat fel nem használjuk — nem az antiszemiták, hanem a magunk kedvéért — úgy álmainkból felébredni, a tespedésből felocsudni bizonyára nem fogunk akkor, mikor ismét csend lesz mindenütt. Rendkívüli eseményeket — ha ugyan ezeket annak mondhatjuk — mindig csak rendkívüli idők szültek.

Legyen szabad ez alkalommal még Szántó Eleázár és M—n urak szavaira reflektálnom. Megengedik ez urak, hogy csodálkozásomnak adjak kifejezést azon elenmondás felett, melybe önmagukkal — különben jeles cikkekben — jöttek: Szántó ur ugyanis azt mondja a „tanítóegyesület értesítőjének“ utolsó számában, melyet szives volt nekem is beküldeni és melyben engem egy új messiás címével tisztel meg, hogy ne tegyünk semmit, „bizzunk jobb időkben, melyek jönni fognak, ha még oly soká késnek is,“ de azért ugyanazon cikkben más helyütt úgy elmélkedik: „a reform két főirányban gondolható, t. i. valláserkölc és ritualis élet terén. M—n ur*) e lapok múlt számában „nem tart tőle, hogy felhívásom viszhangra találjon;“ pár sorral odább az „ő csekély nézete is oda irányul, hogy időszerű volna egy országos gyülekezetet egybehívni.“ Ezen ellenvetések tehát szintén csak azt bizonyítják, hogy a konferenciának csak áldásos következményei lehetnének. A többi észrevételeikre elmondtam megjegyzéseimet és azt hiszem mindent érintetem, amire az ügy jelen stadiumában kiterjeszkedni lehet.

*) M—n ur azt veti szememre, hogy felhívásom a „Függetlenség“-ben látott először napvilágot. Erre az a megjegyzésem, hogy budapesti megbízottam, ki a nyomtatványok korrekurájával és átvételével volt megbizva, saját elhatározásából minden szerkesztőséghez küldött egy-egy példányt. Hogy az egyik rövidebb, a másik hosszabb kivonatot közölt, arról én nem tehetek, hisz a „Füg.“ sem hozta egészen. Nagy bünt ugyan nem látok benne, még ha ugy volna is, amint M—n ur feltette rólam, de az igazság érdekében ezt szükségesnek tartottam megjegyezni.

TÁRCZA.

Reb Léb Hoschitzer.

Königgrätzben háza előtt ül egy aggastyán s fejcsóválva hallgatja, mit beszélnek neki hitsorsosai üldöztetéséről, csak hallgatni képes, nem láthatja a viszonyok változását, mert vénsége következtében már elvesztette szeme világát. A vak aggastyán, kinek feje fölött már nem egy viharos felhő vonult el, sohajtozott az agyában egymást üző bus gondolatok következtében. Unokái és gyermekei bevezették a házba, támogatták és tartották őt, megkísértették vigasztalni, felbátorították, de könyei még sem álltak el. — „Reb Léb!“ „Reb Léb!“ dadogának halkan reszkető ajkai, „de boldog vagy, hogy már nem érted azt meg, hisz már nyolcz éve, hogy a temetőben nyugszol.“ És „Reb Léb!“ „Reb Léb!“ susoga ismét a meghatott öreg, mig végre a gyöngesség erőt vett rajta és elszendergett. Másnap ismét ott találtam szótlanul az öreget háza előtt. Látzólag nyugodt volt és nyájasan viszonzá köszöntésemet. Ekkor kérdeztem tőle, hogy ki tulajdonképpen az a „Reb Léb“ a kit emlegetni szokott. Eleinte nem volt hajlandó kérdésekre felelni, de azután helylyel kínált meg s így kezdé beszédét:

„Reb Léb Hoschitzer, a ki — már alig jut eszembe —

még Mária Terézia császárné korában élt s a ki még ennek halála után is sokáig életben volt, valóságos Czadik (igazságos ember) volt. S mert Czadik volt megvilágosította isten, dicsértessék az ő neve, mind azok szemét, kik vele érintkeztek, úgy, hogy látták, mily jó és igazságos ember és azért meg is tették őt azon országos képviselők egyikeként, kik bennünket a császárnéval szemben képviseltek.

„Reb Léb hiven és igazságosan értesítette a császárnét mind arról, mit az felőlünk tudni kívánt, vagy ha jogtalanságot követtek el rajtunk, vagy, a mi gyakran megtörtént, minket minden ok nélkül boszantottak.

„Ekkor felkerekedett ja porosz király és a királyné nagy boszantására el akarta tőle venni a mi országunkat. A császárné nagy szorultságban volt, sem katonákkal sem pénzzel nem rendelkezett s nem is tudta mit kezdjen. A nemes asszony kétségbeesése közben „Reb Léb“ jelent meg nála s mondá: felséges asszonyom, sokkal ugyan nem szolgálhatunk, én és hitsorsosim, de nem is oly kevés, a mit rendelkezésedre bocsátani akarunk és hozzá még szivesen is adjuk. Elhozom felségednek pénzünket és a katonák számára ruhát és élelmet és mi egyébre még szükségök lesz. Majd vissza fizeti felséged, a mikor tudja. A császárné mélyen meg volt hatva és „Reb Léb“ boldognak érezte magát, hogy a megszorult magas asszony ajánlatát elfogadta.

Felszólalásommal — igaz — quasi zászlót bontottam, de nem tartok reá igényt, hogy e zászlót én vigyem diadalra; szívesen átadom hivatottabb és szakavatott férfiaknak, vegyék kezökbe, lengessék magasra, hogy alatta csoportosuljon a magyar haladópárti zsidóság a haza és a zsidó vallás dicsőségére és megszilárdítására.

Az antiszemita fegyverei.

Ne ijedj meg nyájas olvasó, nem szándékozom elleneink által minden alapos érv és észszerű indok hiányában a zsidók ellen a középkori türelmetlenség lomtárából kaján irigység szülte dühvel előrántott fegyvernemeket felsorolni. Ki is győzné azt? Ki ne ismerné azokat? Mióta a honbaldogító Istóczy és csatlósai hirdetik az erkölcsiség igéit, az antiszemitizmus politikai vallás egyedül üdvözítő tanait, mióta Verhovay émelygős irmodorával naponta a magyar journalistika szégyenére való lapjában, az antiszemita proletariusok a nép romlatlan lelkületét megmételező röpiratokban halomra hordják a koholt gyanúsításokat és rágalmatokat, minden elfogulatlan és előítélettel ment szemlélő fogalmat képezhetett magának ezen fegyverek nemtelenségéről, a harcsmódor aljasságáról.

Jelen soraimmal a nap nap mellett más váriatióban ellenünk kovácsolt támadó fegyvernek csupán egyik nemével akarok foglalkozni, hogy feltárjam az antiszemita had elvetemedettségét, ugyanis azt iparkodnak a világgal elhitetni, hogy a zsidóság kebelében léteznék titkos szövetség, melynek roppant pénzüsszegek állanának rendelkezésére, a kereszténység megrontására, az államok elárulására, a kormányok, hatóságok, bírák és a sajtó megvesztegetésére és tudja isten még minő czélokra. Nos aztán hát még az Istóczy által kikutatott „Kagal!“ (Sokan kérdezték már tőlem, magyaráznám meg ezen „Kagal“ szó értelmét, nyelvezete eredetét? Nézetem szerint nem egyéb mint קהל = Kahal, azaz község, melylyel Istóczyékát felültetett valaki.) Még az „Alliance izraelite universelle“ az egész művelt világ előtt mint nyitott könyv feltárt nem csak a zsidókra, hanem a keleti birodalmakban, Ázsia nyugati Afrika északi részeiben elszéledt keresztény családokra és üdvösen kiható működését is gyanusítani, annak államellenes czélokát insinualni nem átalottak.

„Dühöngött a háboru álló hét éven át és itt igen sokat kellett szenvednünk. Végre megszűnt a háboru. A császárné nem volt olyan, minők a magas ranguak szoktak lenni, ő nem feledkezett meg Reb Lébről, és egy krajczárig kifizette neki és hitsorsosainak kölcsönüket s még azonfelül a legnagyobb tiszteletben is részesíté, melyben zsidó valaha részesülhetett: nemesi rangra emelé Reb Lébet. Kivüle még néhánynak megadá a nemességet, mert csak szerencsétlenségében látá, mily hű és áldozatkész alattvalók a zsidók és ő nem hunyt szemet a zsidóknak iránta tanusított háladatossága és hű ragaszkodása előtt. Ez pedig száz évvel ezelőtt volt, mikor még más nézetek uralkodtak s a mikor annyi bölcs belátását a császárné roszarattalelnyomni törekedtek. S most! Most a speculatio külön mozgalmat teremtett hitsorsosaink ellen, most száz évvel későbbben sokkal rosszabbul állunk, mint akkor“ — az öreg rögtön megszakitá beszédjét s vak szemei a távolba merengni látszottak.

Kis vártatva így folytatá az öreg: „Reb Léb“ rokonai és gyermekei örültek a megtiszteltetésnek, utóbbiak a heraldikusok által már czimereket is festettek maguknak s azokat bele is vésették szép ezüst szerekbe, midőn Reb Léb rögtön ismét Bécsbe utazott. Nagyon le volt sujtva annak láttára, hogy a rokonok és ismerősök mind csak a magas megtiszteltetésre gondoltak, melyben az ő érdemei folytán

Nemde azt hinné az ember, hogy az antiszemita szövetséghez nem férhet még látszata sem az illetén gyausításnak. Ők, a szeplőtlen jelleműek par excellence, nem csak önérdékből nem, hanem ad dei majorem gloriam, a haza iránti szeretettől egyedül vezéreltetve, sőt saját erszényük igénybevételével önvagyonukból való áldozatuk árán eszközlik a népbaldogítás, a honmentés magasztos művét. Igen ám, csak hogy az pozsonyi Janhagel ittassága mámorában — in vinam est veritas — elárulta a zsidó hecczek tényezői viselt dolgait, lévén a zsidók bora, pálinkája is áruló. Kitünt ugyan is, bármennyire igyeksenek is a pozsonyi kraxelhuberek azt eltusolni, hogy gyűjtött pénzzel indították a bérelt csöcseléket a rendbontó zavargásokra. A kik talán ezen tünetek után sem birnak feleszmélni és nem látják át mire képesek a „drezdai“ magyar zarándokok és morál-hirnökök, azok figyelmébe ajánljuk a mai napon véletlen kezünkbe került Miskolczon megjelenő „Borsód“ czimű hetilap 39-ik számában megjelent az antiszemita szemtelen terrorizálását jellemző és visszautasító szóról szóra itt idézett közleményt:

Válasz T. J. urnak hozzám intézett levelére.

Lehetnek, sőt vannak kérdések, melyek tisztába hozatalánál egyedül a sértett önérzet vezérel. Ha ily kérdés oly egyének között merül fel, kit nyílt sisakkal támadják meg egymást, ott annak tisztázására egyszerű utat jelöl ki a társadalmi élet: de ott, hol egy egyén — mint ön — sértegetéseinél a név kezdő betűinek köpenyegé alá buvik, ott az erkölcsi elégtétel vevésnél idegesen mozog a toll kezünkben, s csak azért mozgatjuk azt, hogy a társadalom ily fekélyeit a maguk valóságában mutathassuk be a világnak. De rövid akarok lenni.

A drezdai antiszemita kongresszuson részt vevők költségeinek fedezésére kibocsájtott gyűjtő iv két izben küldetett meg hozzám is aláírás végett. Igaz, hogy én azt egyedül azon okból nem irtam alá, mivel ily uri passiók dédelgetéséhez felesleges pénzem nincs. Ebből kifolyólag eredt T. J. urnak, s talán — ha nem csalódom — társainak hozzám intézett aljas gyanusító és piszkos levele. Nem akarok ez uttal ezen piszkos levél minden egyes passzusára reflectálni, hanem azért csak jöjjünk tisztáb T. J. sr!

Ön vádol engem, hogy e lapok hasábjain annak f. évi 2-ik számában „a takarékoság, de csak a helyes takarékoság biztosít állandó jövedelmet“ czimű vezércikkemben ócsárolok egy aristokratát és istenitek egy nyomorult zsidót. Erre röviden csak annyit felelhetek, hogyha ön a

részesültek, de nem gondoltak arra, hogy hálát adjanak annak, ki mindent jóra fordított. Reb Léb attól félt, hogy az előbb oly szerény szívek gögössé fognak válni s hogy őseik istenétől el fognak fordulni. Háza, mely eddig templomhoz hasonlított, melyben a könyörület és jótékonyosság látták el a papi tisztet, szemé láttára ezen házi barátoktól meg lett fosztva, melyek miatt a keresztények és zsidók egyaránt áldotják őt s e miatti bujában Bécsbe utazott. A császári palotában oly kedvelt és ismert egyén volt ő, hogy könnyű volt neki a császárnénál fogadtatást kieszközölni magának. A császárné igen kegyesen és leereszkedőleg fogadta. Reb Léb megköszönte a császárné nagy kegyét, életét tronusa zsámolyához raká le, kérte, s hogy rendelkezék fölötte, mert oly szívesen áldozná azt fel érte, a mily szívesen adá neki vagyonát — de mind czért, mert csak kötelességét teljesítette ezzel, jutalmat nem kíván, hanem kéri a császárnét, hogy vegye vissza nagy adományát, a nemességet. Ő azon szerény körülmények közt akar azután is élni, melyek között eddig családostul oly bóldognak érezte magát; ezen viszonyok közt növekedett az uralkodó iránti szeretete, hazaszeretete és a haza iránti odaadása. A császárné mélyen meg volt hatva a ritka önzetlen ember szavai hallatára s szinte szégyelte magát a zsidók iránt eddig táplált érzelmeiért. Kezét csókra nyujtá neki s azután sokáig gondolkozva nézett reá: „Égészen másoknak mon-

nek és sérthetetlennek tekintem és annak csak külső nyilvánulását, külső formáját óhajtanám időszerűsítve látni; nem habozom kimondani: a liturgia egy részének magyarosítását és a ritust átható reformokat kívánám mint olyanokat, melyeket a mai korszellem többé nem nélkülözhet. Hogy ez szükséges, az világos előttem, mint a nap, de világos mindazok előtt, kik nem szokták a tényeket csupán csak rózsás színben látni, hanem veszik olyanoknak, aminők valóságukban.

„Nomina sunt odiosa“, de meg azért is, mert nem akarok indiszkréczióval vádoltatni, neveket nem említek; de kitűnő egyházi és világi férfaink részint élő szóval, részint leveleikben csaknem ugyanazon szavakkal adtak kifejezést azon meggyőződésüknek, hogy a reformot magának a zsidóságnak érdekében kívánják, hogy a fiatal generációt megtartsák a zsidó vallásnak, melynek mostani alakjától idegenkedik. Mások még tovább mentek és azt mondták: félő, hogy a zsidó fiatalság tömegesen fog kikereszteszkedni, ha felekezeti ügyeink még tovább is így maradnak. Nem vitatom, hogy ezen állítások mennyiben helyesek, mennyiben nem, de fel kell tennem azon mély tudományu, korban is előhaladott és így higgadt gondolkozásu férfiakról, hogy ok nélkül ily merész dolgokat nem mondanak; fel kell tennem, hogy keserűek azon tapasztalataik, melyekből a reform szükségességének ezen indokait merítették.

Akik a kákán is csomót találnak, azok a fentiekben is vallási reformot fognak látni és azért kijelentem, hogy semmihez sem ragaszkodom feltétlenül, ami a vallás bolygatásának csak látszatával is bírna; de ha az a konferencia egyebet nem végezne is, minthogy szervezné a zsidóságot, egy összekötő kapcsolatot, egy forumot alkotna, mely hivatva volna bennünket képviselni; egy forumot, hová ügyeinkkel bátran fordulhatunk, mert tudjuk, hogy el fog intézteni, véleményem szerint akkor is eléggé indokolva van a konferencia egybehívásának szükségessége. Hogy e szervezkedésnek jó hatása nem maradna el, arról meg vagyok győződve; tarthatnánk évi nagygyűléseket mint tartanak a protestansok, és azután menne minden magától. Csak az első nehézségektől nem szabad visszariadni.

Annyira sürgetik némely oldalról a programot, hogy majdnem azt készítettem; pedig nem kívánom, hogy mind-

ezebből a konferencián csak egy szó is vita tárgyává tétessék, amit vezérferfiainak jónak nem fognak látni. De nem is tartom célhoz vezetőnek, hogy kész munkatervvel álljunk elő, mert e célra minden nagyobb testület bizottságot szokott választani, mely a javaslatot kidolgozza és a nagygyűlés elé terjeszti. Egyetérték tehát a t. szerkesztő urral, amennyiben ő is azt mondja, hogy „a konferencia teendőiről szólani még korán volna.“

A harmadik pont, melyben hitsorsosaink velem egyet nem értenek az, hogy vajjon a felvetett kérdés időszerű-e? Én azt tartom, hogy igenis időszerű, mert ha ezen általános mozgalmat fel nem használjuk — nem az antiszemiták, hanem a magunk kedvéért — úgy álmainkból felébredni, a tespedésből felocsudni bizonyára nem fogunk akkor, mikor ismét csend lesz mindenütt. Rendkívüli eseményeket — ha ugyan ezeket annak mondhatjuk — mindig csak rendkívüli idők szültek.

Legyen szabad ez alkalommal még Szántó Eleázár és M—n urak szavaira reflektálnom. Megengedik ez urak, hogy csodálkozásomnak adjak kifejezést azon ellenmondás felett, melybe önmagukkal — különben jeles cikkekben — jöttek: Szántó ur ugyanis azt mondja a „tanítóegyesület értesítőjének“ utolsó számában, melyet szíves volt nekem is beküldeni és melyben engem egy új messiás címével tisztel meg, hogy ne tegyünk semmit, „bizzunk jobb időkben, melyek jönni fognak, ha még oly soká késnek is,“ de azért ugyanazon cikkben más helyütt úgy elmélkedik: „a reform két főirányban gondolható, t. i. valláserkölc és ritualis élet terén. M—n ur*) e lapok mult számában „nem tart tőle, hogy felhívásom viszhangra találjon;“ pár sorral odább az „ő csekély nézete is oda irányul, hogy időszerű volna egy országos gyülekezetet egybehívni.“ Ezen ellenvetések tehát szintén csak azt bizonyítják, hogy a konferenciának csak áldásos következményei lehetnének. A többi észrevételeikre elmondtam megjegyzéseimet és azt hiszem mindent érintetem, amire az ügy jelen stadiumában kiterjeszkedni lehet.

*) M—n ur azt veti szememre, hogy felhívásom a „Függetlenség“—ben látott először napvilágot. Erre az a megjegyzésem, hogy budapesti megbízottam, ki a nyomtatványok korrekturájával és átvételével volt megbízva, saját elhatározásából minden szerkesztőséghez küldött egy-egy példányt. Hogy az egyik rövidebb, a másik hosszabb kivonatot közölt, arról én nem tehetek, hisz a „Füg.“ sem hozta egészen. Nagy bünt ugyan nem látok benne, még ha úgy volna is, amint M—n ur feltette rólam, de az igazság érdekében ezt szükségesnek tartottam megjegyezni.

TÁRCZA.

Reb Léb Hoschitzer.

Königgrätzben háza előtt ül egy aggastyán s fejcsoválva hallgatja, mit beszélnek neki hitsorsosai üldöztetéséről, csak hallgatni képes, nem láthatja a viszonyok változását, mert vénsége következtében már elvesztette szeme világát. A vak aggastyán, kinek feje fölött már nem egy viharos felhő vonult el, sohajtozott az agyában egymást üző bus gondolatok következtében. Unokái és gyermekei bevezették a házba, támogatták és tartották őt, megkísértették vigasztalni, felbátorították, de könyei még sem álltak el. — „Reb Léb!“ „Reb Léb!“ dadogának halkan reszkető ajkai, „de boldog vagy, hogy már nem érted azt meg, hisz már nyolcz éve, hogy a temetőben nyugszol.“ És „Reb Léb!“ „Reb Léb!“ susoga ismét a meghatott öreg, míg végre a gyöngeség erőt vett rajta és elszendergett. Másnap ismét ott találtam szóltanul az öreget háza előtt. Látzólag nyugodt volt és nyájasan viszonzá köszöntésemet. Ekkor kérdeztem tőle, hogy ki tulajdonképpen az a „Reb Léb“ a kit emlegetni szokott. Eleinte nem volt hajlandó kérdésekre felelni, de azután helylyel kínált meg s így kezdé beszédét:

„Reb Léb Hoschitzer, a ki — már alig jut eszembe —

még Mária Terézia császárné korában élt s a ki még ennek halála után is sokáig életben volt, valóságos Czadik (igazságos ember) volt. S mert Czadik volt megvilágosította isten, dicsértessék az ő neve, mind azok szemét, kik vele érintkeztek, úgy, hogy látták, mily jó és igazságos ember és azért meg is tették őt azon országos képviselők egyikének, kik bennünket a császárnéval szemben képviseltek.

„Reb Léb hiven és igazságosan értesítette a császárnét mind arról, mit az felőlünk tudni kívánt, vagy ha jogtalanságot követtek el rajtunk, vagy, a mi gyakran megtörtént, minket minden ok nélkül boszantottak.

„Ekkor felkerekedett a porosz király és a királyné nagy boszantására el akarta tőle venni a mi országunkat. A császárné nagy szorultságban volt, sem katonákkal sem pénzzel nem rendelkezett s nem is tudta mit kezdjen. A nemes asszony kétségbeesése közben „Reb Léb“ jelent meg nála s mondá: felséges asszonyom, sokkal ugyan nem szolgálhatunk, én és hitsorsosim, de nem is oly kevés, a mit rendelkezésedre bocsátani akarunk és hozzá még szívesen is adjuk. Elhozom felségednek pénzünket és a katonák számára ruhát és élelmet és mi egyébre még szükségök lesz. Majd vissza fizeti felséged, a mikor tudja. A császárné mélyen meg volt hatva és „Reb Léb“ boldognak érezte magát, hogy a megszorult magas asszony ajánlatát elfogadta.

Felszólalásommal — igaz — quasi zászlót bontottam, de nem tartok reá igényt, hogy e zászlót én vigyem diadalra; szívesen átadom hivatottabb és szakavatott férfiaknak, vegyék kezökbe, lengessék magasra, hogy alatta csoportosuljon a magyar haladópárti zsidóság a haza és a zsidó vallás dicsőségére és megszilárdítására.

Az antiszemita fegyverei.

Ne ijedj meg nyájas olvasó, nem szándékozom elleneink által minden alapos érv és észszerű indok hiányában a zsidók ellen a középkori türelmetlenség lomtárából kaján irigység szülte dühvel előrántott fegyvernemeket felsorolni. Ki is győzné azt? Ki ne ismerné azokat? Mióta a honboldogító Istóczy és csatlósai hirdetik az erkölcsiség ígét, az antiszemitizmus politikai vallás egyedül üdvözítő tanait, mióta Verhovay émelygős irmodorával naponta a magyar journalistika szégyenére váló lapjában, az antiszemita proletariusok a nép romlatlan lelkületét megméltelyező röpiratokban halomra hordják a koholt gyanúsításokat és rágalmakat, minden elfogulatlan és előítélettől ment szemlélő fogalmat képezhetett magának ezen fegyverek nemtelenségéről, a harczmodor aljasságáról.

Jelen soraimmal a nap nap mellett más váriatióban ellenünk kovácsolt támadó fegyvernek csupán egyik nemével akarok foglalkozni, hogy feltárjam az antiszemita had elvetemedettségét, ugyanis azt iparkodnak a világgal elhitetni, hogy a zsidóság kebelében léteznék titkos szövetség, melynek roppant pénzüsszegek állanának rendelkezésére, a kereszténység megrontására, az államok elárulására, a kormányok, hatóságok, bírák és a sajtó megvesztegetésére és tudja isten még minő célokra. Nos aztán hát még az Istóczy által kikutatott „Kagal!“ (Sokan kérdezték már tőlem, magyarul nézem meg ezen „Kagal“ szó értelmét, nyelvezete eredetét? Nézetem szerint nem egyéb mint קהל = Kahal, azaz község, melylyel Istóczyékát felültetett valaki.) Még az „Alliance izraelite universelle“ az egész művelt világ előtt mint nyitott könyv feltárt nem csak a zsidókra, hanem a keleti birodalmakban, Ázsia nyugati Afrika északi részeiben elszéledt keresztény családokra és üdvösen kiható működését is gyanusítani, annak államellenes célokat insinualni nem átallottak.

„Dühöngött a háboru álló hét éven át és itt igen sokat kellett szenvednünk. Végre megszűnt a háboru. A császárné nem volt olyan, minők a magas rangúak szoktak lenni, ő nem feledkezett meg Reb Lébről, és egy krajczárig kifizette neki és hitsorsosainak kölcsönüket s még azonfelül a legnagyobb tiszteletben is részesíté, melyben zsidó valaha részesülhetett: nemesi rangra emelé Reb Lébet. Kivüle még néhánynak megadá a nemességet, mert csak szerencsétlenségében látá, mily hü és áldozatkész alattvalók a zsidók és ő nem hunyt szemet a zsidóknak iránta tanusított háladatossága és hü ragaszkodása előtt. Ez pedig száz évvel ezelőtt volt, mikor még más nézetek uralkodtak s a mikor annyi bölcs belátását a császárné roszaakarattal elnyomni törekedtek. S most! Most a speculatio külön mozgalmat teremtett hitsorsosaink ellen, most száz évvel később sokkal rosszabbul állunk, mint akkor“ — az öreg rögtön megszakitá beszédjét s vak szemei a távolba merengni látszottak.

Kis vártatva így folytatá az öreg: „Reb Léb“ rokonai és gyermekei örültek a megtiszteltetésnek, utóbbiak a heraldikusok által már czimereket is festettek maguknak s azokat bele is vésették szép ezüst szereikbe, midőn Reb Léb rögtön ismét Bécsbe utazott. Nagyon le volt sujtva annak láttára, hogy a rokonok és ismerősök mind csak a magas megtiszteltetésre gondoltak, melyben az ő érdemei folytán

Nemde azt hinné az ember, hogy az antiszemita szövethozó nem férhet még látszata sem az illetén gyausításnak. Ők, a szeplőtlen jelleműek par excellence, nem csak önérdékből nem, hanem ad dei majorem gloriam, a haza iránti szeretettől egyedül vezéreltetve, sőt saját erszényük igénybevételével önvagyonukból való áldozatuk árán eszközlik a népboldogítás, a honmentés magasztos művét. Igen ám, csak hogy az pozsonyi Janhagel ittassága mámorában — in vinam est veritas — elárulta a zsidó hecczek tényezői viselt dolgait, lévén a zsidók bora, pálinkája áruló. Kitünt ugyan is, bármennyire igyeksenek is a pozsonyi kraxelhuberek azt eltusolni, hogy gyűjtött pénzzel indították a bérelt csöcseléket a rendbontó zavargásokra. A kik talán ezen tünetek után sem bírnak feleszmélni és nem látják át mire képesek a „drezdai“ magyar zarándokok és morál-hirnökök, azok figyelmébe ajánljuk a mai napon véletlen kezünkbe került Miskolczon megjelenő „Borsód“ czimű hetilap 39-ik számában megjelent az antiszemita szemtelen terrorizálását jellemző és visszautasító szóról szóra itt idézett közleményt:

Válasz T. J. urnak hozzám intézett levelére.

Lehetnek, sőt vannak kérdések, melyek tisztába hozatalánál egyedül a sértett önértet vezérel. Ha ily kérdés oly egyének között merül fel, kit nyílt sisakkal támadják meg egymást, ott annak tisztázására egyszerű utat jelöl ki a társadalmi élet: de ott, hol egy egyén — mint ön — sértegetéseinél a név kezdő betűinek köpenyege alá buvik, ott az erkölcsi elégtétel vevésnél idegesen mozog a toll kezünkben, s csak azért mozgatjuk azt, hogy a társadalom ily fekélyeit a maguk valóságában mutathassuk be a világnak. De rövid akarok lenni.

A drezdai antiszemita kongresszuson részt vevők költségeinek fedezésére kibocsájtott gyűjtő iv két izben küldetett meg hozzám is aláírás végett. Igaz, hogy én azt egyedül azon okból nem irtam alá, mivel ily uri passiók dédelgetéséhez felesleges pénzem nincs. Ebből kifolyólag eredt T. J. urnak, s talán — ha nem csalódom — társainak hozzám intézett aljas gyanusító és piszkos levele. Nem akarok ez uttal ezen piszkos levél minden egyes passzusára reflectálni, hanem azért csak jöjjünk tisztá T. J. sr!

Ön vádol engem, hogy e lapok hasábjain annak f. évi 2-ik számában „a takarékoság, de csak a helyes takarékoság biztosít állandó jövedelmet“ czimű vezércikkemben ócsárolok egy aristokratát és istenitek egy nyomorult zsidót. Erre röviden csak annyit felelhetek, hogyha ön a

részesültek, de nem gondoltak arra, hogy hálát adjanak annak, ki mindent jóra fordított. Reb Léb attól félt, hogy az előbb oly szerény szívek gögössé fognak válni s hogy őseik istenétől el fognak fordulni. Háza, mely eddig templomhoz hasonlított, melyben a könyörület és jótékonyosság látták el a papi tisztet, szeme láttára ezen házi barátoktól meg lett fosztva, melyek miatt a keresztények és zsidók egyaránt áldotják őt s e miatti bujában Bécsbe utazott. A császári palotában oly kedvelt és ismert egyén volt ő, hogy könnyű volt neki a császárnénál fogadtatást kieszközölni magának. A császárné igen kegyesen és leereszkedőleg fogadta. Reb Léb megköszönte a császárné nagy kegyét, életét tronusa zsámolyához raká le, kérte, s hogy rendelkezék fölötte, mert oly szívesen áldozná azt fel érte, a mily szívesen adá neki vagyonát — de mind czért, mert csak kötelességét teljesítette ezzel, jutalmat nem kíván, hanem kéri a császárnét, hogy vegye vissza nagy adományát, a nemességet. Ő azon szerény körülmények közt akar azután is élni, melyek között eddig családostul oly boldognak érezte magát; ezen viszonyok közt növekedett az uralkodó iránti szeretete, hazaszeretete és a haza iránti odaadása. A császárné mélyen meg volt hatva a ritka önzetlen ember szavai hallatára s szinte szégyelte magát a zsidók iránt eddig táplált érzelmeiért. Kezét csókra nyujtá neki s azután sokáig gondolkozva nézett reá: „Egészen másoknak mon-

kérdésem cikket figyelemmel olvassa s ha isten önnél a törzsre a fejet nem korpávél bélelve teremté — be fogja látni, hogy én isteníteni senkit sem szoktam, s ott is csak a méltányosságból kifolyó érdemeket említem.

A legpiszkosabban megtámad ön, hogy zsidókkal társalgom, miből azt látja, hogy én is eladtam tollamat és magamat ennek a gazfajzatnak, mert hogyan lehetne oly emberekkel szorosabb viszonyban állani, mint Miskolczon S. s itt e vidéken Sch? Az elsőről — közelebből nem ismervén — hallgatnom kell. Az utóbbi alatt érti ön Schlézinger József halmaji lakost.

A historia zökkenve halad T. J. ur, mivel nem ér rá nagy kerülőkre. Én is minden kerülő nélkül sugok önnek valamit T. J. ur, mely egyuttal válaszom levelének piszkos kifejezésére is. Én több év óta ismerem az ön által említett egyént, mivel szomszédom, s a téli vadász idő alatt majdnem minden nap érintkezünk egymással.

Jól tudja azt mindenki, ki engem közelebből ismer T. J. ur, hogy megszoktam mondani az igazat, még ott is, hol az nem nagyon kedves, azért elhiheti, ha állítom, hogy én Schlézinger Józsefet, mint embert, mint jóra való gazdát, s mint kifogástalan, felvilágosodott családfőt tanultam ismerni évek során keresztül; innét kifolyólag ily egyén társaságát vagy barátságát soha nem szégyenlem, de egy oly egyénnel, mint T. J. ur — ki aljas rágalmaikat és gyanúsításait neve kezdő betűi alá rejti — én még kesztyűs kézzel is undorral szoritanék kezét.

Aszaló, 1882. szept. 18. *Venczelly Mihály.*

Ajanljuk ezen egy — értesülésünk szerint — uradalmi tisztól származó, az antiszemiták garázdálkodását illusztráló nyilatkozatot a szabad eszmékért rajongó honpolgárok és — a kormány gyönyörködésére.

Hernádmellékről, 1882. októberhóban. **Zempléni.**

Az antiszemitizmus.

Igen sokan használják e szót — melyet hiába keresünk a szótárban, mert ez a berlini nyelvészeti geniusnak legujabb vivmánya — a nélkül, hogy annak fogalmáról számot adhatnának. A zsidóság ellentétének tartják vagy a zsidók elleni gyűlöletet és ellenszenvet vélik általa jelezni, e fogalom legjobb megfejtésének pedig az orosz kazapokat, a porosz udvari papokat és a classika filológiai tanárokat, meg a pozsonymegyei tótokat tartják. Sze-

dottak titeket tanácsadóim, úgy látom, hogy jogtalanul vádolnak benneteket hálátlansággal, azt állítván, hogy ti mindnyájan özökök és pénzvágyók vagytok. Hazafiatlanoknak és odaadásra képteleneknek mondtak titeket. Menj, menj te jó Reb Léb, te ma Mária Teréziának igen fontos tanulságot adtál. És Reb Léb elment. Hazaérkezve, megmondta, hogy nemességöket elvesztették, mely hirre gyermekei és rokonai nagyon elkomorodtak, de a bevéselt címerek Reb Léb emlékére megmaradtak az ezüst szerekben és ezek még maig is birtokában vannak a családnak. De a császárné nem feledkezett meg Reb Lébről, mert nem sokára bécsi utazása után a königrätzi dohány nagytözsdei jogot adták neki és örökösei még most is bírják azt. Bécsben lent pedig még most is él Reb Léb jelenleg már öreg unokája valamint dédunokái és ezeknek gyermekei és unokái s csak nem ott, de az egész országban nagy tekintélynek örvendnek, mert fenmarad köztük Reb Léb emléke valamint nemeslelkűsége, alattvalói hűsége és hazaszeretete. Mondja már most, fiatal ember, így zárta az öreg beszédjét, mit szóljanak azok, kiknek ily felséges hagyományai vannak, a most folyó zsidó ellenes mozgalmakhoz? A ritualis gyilkosság vádjával még a sirban fekvő szülőket is meggyalázzák és szabad-e azt türni? Igen mi zsidók csakugyan hozunk ritualis véráldozatokat, vallásunk ezt megköveteli, magam is hoztam ily áldozatot! Én nem láthatom önt, fiatal ember,

rintük az antiszemitizmus nem egyéb zsidógyűlöletnél, mit azért táplálnak a zsidók ellen, mivel ők okai annak, hogy a munkásoknak nincsen munkájuk, hogy sok nemes adóssággal terhelt és a földbirtokosok termésöket nagy áron el nem bírják adni, de sejtelmők sincs arról, hogy az antiszemitizmus romboló és pusztító elem, mely a modern állam fejlődését és fenállását kockáztatja.

Nem a mi feladatunk a káros hatást az antiszemitizmus hazájára, Poroszországra nézve kimutatni. Mi magyarok vagyunk és csak a mi hazánk javát tartjuk szem előtt. Itt nálunk ez antiszemitizmus egyenlő az anti-magyarizmussal, mely veszélyes az állam fejlődésére, minthogy az csak úgy állhat fenn és fejlődhetik, ha a területén élő különféle nemzetiségek és felekezetek karöltve járnak egymással, vállvetve dolgoznak a haza boldogságán és a nemzeti s vallási ellentéteket hazafias önmegtágadással kiegyenliteni törekszenek. A ki Magyarországon az antiszemitizmus zászlóját tüzi ki, a faj- és felekezeti különbségek ellentéteit előtérbe szorítja, a polgárokat egymás ellen uszítja, az állam nyugalalmát megzavarja, az aláássa az állam fundamentumait és megfosztja a fentartására szükséges életnedveitől. Magyarországon és Ausztriában is az antiszemitizmus egyenlő az anti-magyarizmussal vagy anti-osztrákizmussal s hogy ezt bebizonyítsuk, csak azon férfiakat kell közelebből szemügyre vennünk, kik az osztrák-magyar monarchiában az antiszemitikus mozgalmat szitják és előkészítik.

Igy pl. vannak emberek, kik azon férfiu elveit osztják, kit csak legközelebb az alsó ausztriai országgyűlésen rögtönbíróóságilag elítéltek és a kik tehát anti-osztrákok. Az osztrák-magyar állam léte mellékes dolog náluk; hazájuk Németország; császáruk I. Vilmos; miniszterök Bismarck; birodalmi fővárosuk Berlin. Mit törődnek tehát ezek velem, ha az osztrák-magyar monarchiának létele kockáztatik s hogy az antiszemitizmus a faj- és felekezeti ellentéteket csak élesebbé teszi s ilyenén módon a birodalom egységét és békéjét meglazítja és gyengíti? Ezek sem osztrákok, sem magyarok, hanem Germania fiai.

Nézzük a cseheket, kik az antiszemitizmust ijesztőül használják fel, hogy a zsidókat a csehekhez való csatlakozásra és a cseh törekvéseknek való előmozdítására rábírják. Talán az osztrák-magyar monarchia megerősítése és békéje célja a cseheknek vagy inkább a cseh állam legfőbb eszményök? Elég becsületesek-e az összbírodalom erősödését elősegíteni és ezért áldozatot is hozni? Ez nem az ő

de még is látom és érzem álmélkodását, mely arcán viszatükrözik és ismétlem — hogy ez tény. Midőn 1866-ban itt voltak a poroszok, akkor kiküldöttem fiaimat és unokáimat a csatamezőre, mert vallásunk megköveteli, hogy az uralkodóért és hazáért vagyónunkat és életünket feláldozzuk; ott kellett őket feláldozni látnom s midőn holttestüket még vonaglni és vérezni láttam, jajgattam és sirtam és isten, dicsértessék az ő neve, megvert engem panaszaim és sirásom miatt vaksággal, mivel nem adtam őket szívesen oda a császárért, a mint szent vallásunk azt megköveteli. Lássá, fiatal ember, ön még jobb időket fog megérni, — oly időt, minőt „Reb Léb“ álmodott és óhajtott, midőn gyalázatnak fogják betudni korunknak, hogy egy egész felekezetet leggonoszabb selejtje szerint ítelt meg és a Reb Lébhez hasonló kiváló és jó emberekről mit sem akartak tudni, sőt ezeknek lételet is tagadták, de én nem érem már meg azt az időt, nekem bú és bánat közepette kell sirba szállnom — úgy akarja isten — dicsértessék az ő neve.

Mily nagy különbség van a königrätzi öreg falusi zsidó és Auerbach, a berlini tudós közt, pedig mindkettőjöknek megtörte az antiszemitizmus — a szívet.

Friedenstein Vilmos.

feladatuk, hanem inkább az, hogy a birodalmat kis nemzeti elemekre felbontsák. Nem csoda, ha nem átalakodnak az antiszemitizmust céljaikra felhasználni, bármennyire szenved is az osztrák-magyar monarchia ezen nemzetiségi és felekezeti bujtogatások alatt.

Nézzük az antiszemitizmus szóvivőit nálunk Magyarországon, kik Drezdában az ős német Stöcker által avatatták fel magukat az antiszemitizmus papjaivá. Talán ezek az ország javát akarják bujtogatásaikkal elősegíteni, vagy tán a békét és társadalmi jóllétet kívánják ők megszilárdítani? Dehogy, dehogy! Hisz hogy lehetne ilyesmit csak felőlők feltételezni, midőn legnagyobb ellenségeinkkel a németekkel és szlávokkal szövethetnek. Más az ő céljuk, a megélés s úgy látszik oly annyira szeretik magukat, hogy náluk nem a haza, hanem kedves bendőjük miúdenek fölött.

Szóval, bárhova pillantunk s akármelyiket vesszük szemügyre a magyar, osztrák és cseh antiszemita bujtogatók és vezérek közül, csak arra a megállapodásra jutunk, hogy az antiszemitizmus egyenlő a hazafiatlansággal s hogy az antiszemitizmus hírnökei sem nálunk sem a Lajthán tul az állam jóllétével nem törődnek, sőt inkább annak vesztére dolgoznak.

Meg is értették azt államférfiaink s azért meg is tettek minden intézkedést az antiszemitizmus elfojtására. De nem szükséges miniszterelnöknek lenni, hogy az antiszemitikus aljas törekvéseknek utját állják. Minden igaz hazafinak kötelessége a miniszterelnök példáját követni, nem szabad azzal beérni, hogy az antiszemita titkos tanácskozmányaiktól távol marad, hanem a mennyire szerény körében teheti, az antiszemitikus lapok és röpiratok elterjedését meg kell akadályoznia. Hazánknak békére van szüksége és nincsen külellenség, mely annyira veszedelmes volna reá nézve, mint az antiszemitizmus, mely eleinte ugyan a zsidók ellen fordul, előrehaladásában azonban annyira élessé teszi a nemzeti és felekezeti ellentéteket, hogy az állam testébe hatolva, azt megsebzik és pusztítja.

Ezen thesisnek, hogy az antiszemitizmus egyenlő a hazafiatlansággal, érvényt kell szerezni mindeuütt, a társadalom minden rétegében. Mert a kényszer rendszabályok magukban nem elégségesek az antiszemitizmus kiirtására. A szellemeknek kell annak belátására és meggyőződésére jutni, hogy itt nemcsak a zsidók nyugtalanításáról van szó, hanem az állam jólétéről, mely a különféle nemzetiségek és felekezetek jó egyetértésétől van feltételezve. S ép azért sehol sem árthat annyira az antiszemitizmus mint nálunk.

N—t.

R o v á s.

Megvalljuk, hogy sokkal sziverebben közöltük a minapi hasonló című cikket, mely komoly tartalma dacára még is elég élvezetet nyújtott t. olvasóinknak, miglen jeleu soraink, minden igazságunk dacára, mégis sok embernek nem fognak tetszeni. Korunk annyira megszokta a revolver szót, hogy midőn valamelyik hírlapíró anyagi érdekeiben felszólal, azonnal revolver zsurnalistának declarálják.

Jól tudva ezeket még sem rettenünk vissza pellengérré állítani azon egyéneket, kik a tisztesség és méltanyosság elveinek megvetésével minket szántszándékosan megkárosítottak.

Midőn lapunkat megindítottuk úgy jártunk el vele, a mint az ily vállalatok megindításakor szokás: szétküldtük azt több ezer példányban a hazai zsidó községekhez, iskolákhoz és egyesekhez, a kikről feltettük, hogy támogatni fognak bennünket. Mi sem természetesebb annál, hogy a lapot mind azoknak, a kik vissza nem utasították, tovább is megküldöttük, különösen akkor, miután a 2. számban kijelentettük, hogy a vissza nem utasítást támo-

gatási szándéknak tekintjük. De mind ezek dacára már a 3. számban újból felkértük a czimzetteket a lap visszautasítására, ha előfizetési szándékuk nincsen. Voltak, a kik kérésünknek engedtek, de voltak olyanok is, kik még akkor sem nyilatkoztak és a lapot még mindig rendesen elfogadták, midőn a 6. 8. 10. 14. 17. és 23. számban újból meg újból ismételtük fenebbi kérésünket.

A t. olvasók között lesznek olyanok, a kik azt mondják, hogy ily esetben egyszerűen be kellett volna szüntetni a lap küldését. Megtettük mi azt olyanoknál, a kikről tudakozódás utján megtudtuk, hogy nem olyan emberek, kik az ily vállalatot támogatnák, de nem tehetük olyanoknál, a kikről a czimek beküldője biztosított bennünket, hogy csak elfoglaltságuk vagy más hasonló ok miatt nem fizettek még elő. És tény, hogy igen sokan ezek közül csak a második negyedben fizettek, jelenleg pedig legbuzgóbb pártolóink közé tartoznak.

Ily körülmények között senki sem fog azon csodálkozni, ha jőnevű ügyvédeknek, földbirtokosoknak és kereskedőknek még akkor is elküldöttük a lapot, midőn azt a számos felszólítás dacára is rendesen elfogadták; mert mihelyt valaki csak egyetlenegy számot visszautasított, nem látta az többé részünkről a lap színét.

Az első félvételtével előleges figyelmeztetés után a költséges utánvételi lapokkal kezdtük a hátralékos előfizetési pénzeket beszédni, akkor történt, hogy Deutscher Lajos D.-Földvár melletti baracsi földbirtokos, ki nem váltván az utánvételi lapot, arról értesített bennünket, hogy ő a lap minden egyes számát visszaküldötte. Erre az illető postamesterhez fordultunk, kitől azon írásbeli nyilatkozatot vettük, hogy D. állítása nem igaz; mert csakis az utolsó számot küldötte vissza. Voltak még mások is, a kik az utánvételi lapot ki nem váltották, a többek közt Roder M. Kaposvárott, Milkó Sámuel Szegeden, Rosenthal Ferencz Szigetvároft és Grünfeld Náthán ügyvéd Nyitrán, kiknek azon percztől fogva nem is küldöttük többé a lapot.

Félbe kellett tehát hagynunk a költséges incassalást, mest nem akartuk a zsidó közmondás szerint az elevenet a holtra tenni; de újból tudakozódtunk a még hátralékosok jelleme iránt s midőn a legjobb információkat nyertük, tovább is elküldtük számukra a lapot

Azóta azok közül is sokan beküldötték tartozásukat; de minthogy némelyek egyáltalában nem hajlandók fizetni, jöllehet lapunk egyetlenegy számát sem utasították vissza, végre kénytelenek vagyunk ezekkel is leszámolni, azaz náluk veszett díjakról lemondani, hadd boldoguljanak ők vele. Az illetők a következők: Blum E. Szatmár, Klein G. T.-Szt.-György Szigetvár mellett, Dr. Král L. ügyvéd Szabadka, Dr. Landauer Adolf ügyvéd Szabadka, Engel J. ügyvéd Gyöngyös, Klein Gyula Kecskemét, Schönberger Ferencz ügyvéd Mosouy, Pressburger G. ügyvéd Ujvidék Elfer Jak. rabbi Szarvas, Dr. Engelmann Zsigmond ügyvéd Ada, Ehrlich Jakab Kunhegyes.

I R O D A L O M.

Megjelent a budapesti országos rabbiképző intézet értesítője az 1881—82-iki tanévről. A tulajdonképeni értesítőt megelőzi a polgári pörrendtartás a Mozaiko-rabbinikus jog szerint. Irta Bloch Mózes tanár. — Az értesítőből jónak látjuk fölemlíteni, hogy a felső tanfolyamot tizen látogatták, az alsót pedig negyvenen, kik közül évközben hárman kimaradtak. Van az alsó tanfolyamnak egy önképzőköre, mely igen hasznos munkásságot folytat és melyet az intézet néhány tanára pályadíjak kitűzése által fokozott. A felső tanfolyam hallgatói homiletikai egyletet alapítottak, mely szintén a tanári kar felügyelete alatt áll és a tagok szónoki gyakorlottságát van hivatva fejleszteni. Az idén először tartattak meg az intézetben érettségi vizsgák dr. Lutter Nándor főigazgató el-

nöklete alatt, melyen öt tanulót nyilvánítottak érettnék. Van az intézetnek továbbá egy „Écz-Chájim“ segélyegylete a szegény tanulók támogatására, melynek az idén Landau Horace 500 frtot ajándékozott. Az intézet könyvtára igen szépen szaporodik, részint a vétel útján beszerzett, részint ajándékozott könyvekkel.

E helyütt kérjük lapunk t. olvasóit, hogy úgy a segélyegyletről, mint a könyvtárról sziveskedjenek megemlékezni, mert a jeles intézet, s szorgalmas tanulók egyaránt megérdemlik a támogatást — Az értesítőben foglalt értekezletre visszatérünk még alkalmilag.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Arany János** ravatalára úgy a rabbiképző intézet növendékei mint az orsz. izr. tanítóegylet tettek le értékes koszorukat. A temetésen több zsidó egyesület, a zsidóközség és a zsidó iskolák is voltak képviselve.

— **A pesti izr. hitközség** előjárósága okt. 24. tartott ad hoc ülésében elhatározta, hogy **Arany János** szobrához 500 frtnyi összeggel járul.

— **A Concordia** budapesti izr. jótékonyági egyesületnek **Arany** tiszteletbeli tagja lévén, az egyesület választmánya külön gyászjelentésben adta tudtul a költő halálát.

— **Az orsz. izr. tanítóegylet központi választmánya** f. hóban tartott ülésén utasította az elnökséget, hogy a Petőfi szobor leleplezése és az ünnepélyen küldöttségileg képviseltesse egyesületünket, mi meg is történt. **Molnár Aladár** szobrára pedig 10 frtnyi összeget szavazott meg. Ugyancsak ezen ülésben határozatott, hogy **György Aladár**nak neje elhunyt alkalmából részvét-irat küldessék. Ezen kívül számos segélyzési ügy nyert elintézését.

— **A pesti izr. hitközségi fi-iskola tanítótestületének** három tagból álló küldöttsége tisztelgett f. hó 5-én: **Ngs. Békey Imre** minisztr. oszt. tanácsos és kir. tanfelügyelő urnál születésnapjának 50-ik évfordulója alkalmából. A kir. tanfelügyelő ur igen szívélyesen fogadta a küldöttséget, meghatottan köszönt a megtiszteltetésért. Ugyanaz napon a fővárosnak majdnem összes népoktatási testületei tisztelgtek **Békey** tanfelügyelő urnál. Köztudomásu, hogy azon nap emlékére, **Békey** ur, 1000 frtos alapítványt tett. Szerkesztőségünk részéről fogadja ez uton legőszintébb kívánatainkat!

— **A pesti izr. nőegylet**, melynek élén a fáradhatatlan s nagy érdemeket szerzett **Bischitz D.**-né áll, f. hó 16-án a **Damjanich-utcában** a leányárvaház elhunyt alapítói és alapítványozóinak emlékére gyászünnepélyt rendezett. Az árvaház négy termében, melynek falai fekete szövettel voltak behuzva, öt óra felé diszes, főleg hölgyekből álló közönség gyült egybe. A terem elő részében, hol 47 árva leány helyezkedett el, óriási viaszgyertyák égtek nagy és magas tartóikban, ünnepélyes és komoly hangulatot keltve nemcsak a kicsinyek, hanem a közönség körében is. Az ünnepélyt az árvaleányok által harmonium kíséretében énekelt „Halottak emléke“ nyitotta meg. — A szabatosan előadott gyászdal elhangzása után **dr. Kohn Sámuel** hitszónok lépett a fekete szövettel bevont emelvényre, s szokott módon mondta el az emlékbeszédet. Élénk színekkel festette le az árvák helyzetét a külvilágban s az árvaházat úgy tüntette fel, mint egy templomot. mert a könyörület emelte, irgalom fentartja s a szeretet lengi át. Itt, e házban az elhagyott árvákat a legőszintébb szeretet fogadja, ide nem érnek a külvilág hullámai, a hol még irigység és gyűlölet uralkodik. Itt e házban tanítják meg a leányokat, hogy zsidó vallással legyenek szorgalmas, igaz honleányok és erényes asszonyok. Áldást mond azoknak emlékére, kik az épület felállításában közreműködtek, s azt mondja, hogy „a falazat minden köve, a menyezet minden gerendája s fent az égben az árvák apái és anyái viszhangoztatják az áldó szót. Végül felolvassa az eddig elhunyt alapítók és

alapítványozók névsorát, kiemelve ezek között **Deák Ferenczet** is. Az alapítók nevei a terem falába erősített márvány lapba vannak bevésve. Ezután a **XVI. zoltár 8—11.** versét énekelték el a leánykák héber szöveggel, mit **Friedmann** kántor kísért mély bariton hangjával. A zoltár eléneklése után egy árvaházi növendék megható imát mondott. S végül **Friedmann Mór** kántor „Feltámadunk“ című egyházi dalt előadván, a közönség emelkedett hangulatban oszolt szét.

— **Muszka czárnak** nézték **Csillag Bernát** váncsodi izraelitát, ugymond a „Sárrét“, kinek házát a múlt héten, a téli palotához hasonlóan aláaknázták és dynamit helyett több font löporral tölték meg ismeretlen tettesek, A szerencse csak az volt a szerencsétlenségben, hogy **Cs. B.** az akna felrobbantásának éjjelén éppen **Nagyváradra** szándékozván a hajnali vonattal, 2 óra tájt felkelt és szobájából az udvarra jutva ott a sisterékelve elgyult nagy fényárasztás mellett fellobbant löpor aknát maga vette észre és többek segítségével be is folytotta. Egy kis ijedelmén kívül egyéb baj nem történt, még az épületben sem esett kár; a tettesek nyomozására pedig — úgy halljuk — szigor intézkedések tétettek.

— **Revolver** — egy kir. képezdei tanár kezében. „A múlt évben történt, így mondja az „Értesítő“ hogy egy „tanár“ bekopogtat a helybeli rabbik egyikénél és bemutatja neki egyik munkáját kéziratban, melyért egy németországi kiadó 300 márkát ígért neki; a munka zsidó ellenes szellemű volt. Ő, ugyanis a tanár ur, azonban mégsem szeretné kiadni. Miután pedig pénzre van szüksége, fölajánlja becses munkáját a rabbi ur hitsorsosainak még az áron alul is. Látszik ebből, hogy **Sobri Jóska** vagy **Patkó** soha sem voltak oly szeretetreméltók mint a „tanár ur“. A rabbi erre azt mondotta, hogy egy zsidóellenes füzet több vagy kevesebb a vásáron nem tesz különbséget; ő ettől meg nem ijed; a revolver nem sült el és a munka nemsokára megjelent. A tanár ur pedig tanítókat nevel a hazának — **Csáktornyán**. A csáktornyai zsidóközség rabbiját pedig kérném, ha a „magy. kir. képezdei tanár urnak“ megint valami eladni valója lesz, értesítsen bennünket róla. **Bartók** ur megnyugtatóására ide iktatjuk, hogy a szegény „**Lázár**“ — különben nem zsidó.“ — A dolog ugyan már régen történt, de mert **dr. Lázár** ur — ez a neve a mi jó barátunknak — még egyszer rászorulhatna az ily gseftrre, ha ugyanis másodsor is el fogják csapni hivatalából, figyelmeztetésül átvesszük e sorokat, nehogy valakinek eszébe jusson ezt az urat komolyan venni.

— **Utánzásra méltó példa.** Az ó-becsei zsidó ifjuság f. hó 7-én egy árvaleány kiházásitása céljából szépen sikerült tánczvigalmat rendezett, mely 100 frt tiszta jövedelmet eredményezett, különös dicséretet érdemelt **dr. Roth Zsigmondné**, ki a jótékony cél előmozdítása körül nagy buzgalmat fejtett ki. Éljen!

— **Zongora tanítónő.** Fővárosi előkelőbb családainknak ajánlunk egy kitűnő zongoramesternőt, ki nem csak a szép s technikailag ügyes játékban, hanem a zene elméletében is alapos oktatást ad úgy saját lakásán, mint háznál. Bővebbet a lap szerkesztőségében.

Szerkesztői posta.

F. J. Miskolcz. Dr. J. válasza igen hejyes volt, mert az ily ficzkókat csak le kell pipázni. Kérje meg a dr. urat nevemben, hogy engem is részesítsen szellemi támogatásában. A mit sejtett az csakugyan megtörtént, a mint alábbi postából láthatja.

Pr. S. Szolnok. Szívesen látom munkatársaink sorában, czikkét a jövő szám fogja hozni.

H. S. Szobráncz. Köszönöm a dolgozatot; a héten már lehetetlen volt, de a jövőben biztosan. A hiányzó számot postára adtam.

J. S. Kolozsvár. F. ur küldeményét megkaptam s irtam is már neki. Ha D. nem tud a példányon tudadni, legyen szives azt tőle elvenni és az unitárius intézetben bemutatni, talán megtetszik nekik. Hát nem tudja ön, hogy a szerkesztőség olyan mint a sir. Udvözlöm!

T. L. Budapesten. Várom, egyre várom, de hiába. Nem kapta még meg azt az írást, mert már vágyom azokat megleczkéztetni.

A. M. Szigetvár. Nemde én mégis csak türelmes ember vagyok?

N. A. Arad. Önöknel semmi ujság nincsen? Üdvözlöm!

H. E. Kecskemét. A mint jelen számból látja, már megemlékeztem a nagy halotról. Lapunk felekezeti irányánál fogva ezzel megtette kötelességét. Ne vegye tehát rossz néven, ha sorait félre tettem; de kérem szíves közreműködését a jövőre. Csak arra bátorodom figyelmeztetni, hogy dolgozatainál a lap felekezeti irányát tessék szem előtt tartani.

Dr. R. J. Miskolcz. Ha nem tévedek munkám egyik megrendelőjét van szerencsém önben tisztelni; sajnálom, hogy e czikk mellé egy pár felvilágosító sor nem volt mellékelve. A czikk jövő számban jelenik meg.

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

A halottak napja.*)

Kompert Lipót után Grosz Victor.

(XII. Folytatás és vége.)

„És anyám halálának évfordulója?” mondá Blümele.
„Csak holnap után lesz. Hadd gondoskodjam addig rólad. Akarod?”

Blümele némán nyujtá neki kezét.

Másnap Mayer jónak látta odahagyni rokonát, részben azért, hogy megtudja, vajjon sejtik-e már Blümele jelenlétét, részben, hogy rövid ideig maga lehessen; mert izgatott volt oly annyira, hogy képtelen volt a legszükségesebb teendők fölött gondolkozni.

Többször föl- és alájárt a negyedben és minden templombamenőt megállított és szóba ereszkedett vele. Mindenki a megzavart éjről és a kutyaugatásról beszélt, de senki sem tudott Blümele jelenlétéről.

Lassan-lassan lecsillapodott nyugtalan, heves eszmenete; és végre elhatározta, hogy szüleinek tudtára adja; milyen ritka vendég van házuknál. Mint csodálkoztak és bámultak ezek e csaknem hihetetlen hír hallatára! Megígérték, hogy legnagyobb titokban fogják tartani, de csak sokáig ne tartson, mondá Mayer anyja, mert Blümelét a háznál tudni és meg ne látni, ez minden erejét tul haladja.

De végre mindenbe beleegyeztek, mit Mayer tett.

Végzetlen boldogul érezte magát, midőn azonnal a keskeny lépcsőn szobája felé ment s hallgatódzva az ajtónál, meggyőződött, hogy benn nyugalom és csend uralkodik. Az anya és gyermeke aludtak... Mayer ismét halkan elsompolygott.

Később Löw Jakabhoz ment; látni akarta az öreget és megfigyelni arczkifejezését. Mayer szíve hevesen dobogott, midőn azon kőpad mellett elhaladt, melyen Blümele az éjet töltötte.

Nagybátyja a reggelinél ült.

„Tudod bátyám”, monda, miután köszönt neki, „hogy kutyád ma éjjel a negyed összes lakóit fellázította?”

„Hogy, hogy?” kérdé Löw Jakab, miközben Mayer észrevette, hogy ajakán gunyosoly vonult el.

„Egész éjjel szünet nélkül nyugtalanzkodott ez az állat.”

„Talán valamit észrevett!” jegyzé meg Löw Jakab.

Erre a külömben szelid lelkű Mayer haragra lobbant.

„Nagybátyám!” kiáltá csaknem fenyegető hangon, miközben Löw Jakab mellett termett... „Nagybátyám! Eddig tiszteltelek és becsültelek, mint saját gyermeked... de nem képzeltem, hogy saját véred iránt oly keményszívű lehess.”

„Mi bajod Mayer?” kérdé Löw Jakab nyugodtan.

„Talán már kutyát sem tarthatok többé magamnak?”

Mayer e kérdés által némileg zavarba jött. Hátha megsértette nagybátyját, midőn feltételezte fölőte, hogy Blümele ittlétéről tudomással bír?

„Bátyám” mondá enyhébb hangon... „tudod, hogy holnapután Esztered halálának évfordulója van?”

„Tudom, tudom!” mondá Löw Jakab... „Talán 'arra akarsz emlékeztetni, hogy Eszterem után magamnak kell kadist mondanom?”

Mi történt Mayerrel e pillanatban? Arcza sugárzott, mintha isteni ihlet szállta volna meg. Keble szorult, ajkai egy jelentékeny tettet látszottak némán elárulni.

Nagybátyjának köszönve, mintha szárnyakon repült volna, oly gyorsan tartott szülői háza felé. Szobája ajtajánál hallgatódzva, megtudta, hogy Blümele és gyermeke már felébredtek. Belépett. Blümele az alacsony zsámolyon ült, ölében tartá a fiút és sirt.

„Blümele,” mondá szorult létekezettel, tud már gyermeked olvasni?”

Blümele tagadólag válaszolt.

„Az imakönyvből sem?”

„Jakab mit sem törődött a vallással,” viszonza Blümele.

Mayer arcza elkomorodott, de csakhamar ismét felvidult.

„Gyermeked tanítója akarok lenni! mondá.

Blümele kérdőleg nézett reá, mert nem értette szavait.

„Mit akarsz a fiuval?”

„Megakarom tanítani a „kadis” imára!”

Hogy mikép kezdte és mint alkalmazta a legkülönbélebb módszert, hogy a gyermeknek azon értelmetlen és soha sem hallott szavakat emlékezetébe vesse, miként birta rá a fiút, hogy órákon át csendesen megült az ölében és utána mondta, mit neki előmondott, sőt még kérte, hogy folytassa... mikép érte el, hogy a fiú már az első félóra után kisdied karjaival átölelte és gyengéd ajakát ajakára nyomta — nagyon nehéz volna leírni.

Mayer tanítási ügyessége olyan mint a csodavirág, mely éjjen át kivirágzik és teljes pompájában diszlik.

A gondos házigazda módjára majd ételt majd italt hozott a fiúnak. — Midőn este Blümele gyermekét lefektette, minden unszolás nélkül az egész kadist egyetlenegy hiba nélkül elmondta.

„Milyen jó feje van e gyermeknek” mondá Mayer lelkesülten. „Még egy felnőtt sem utánozhatná.”

Ezután elment. Blümele pedig hosszan és búsan pilantott ntána.

Másnap reggel Mayer újból meggyőződött, arról, hogy a kis gyermeknek kitűnő emlékező tehetségd van: még minden szót tudott, mit tegnap tanult. Jutalmul a legkülönbélebb játékokat gondolt ki számára és örült, meg nevetett vele úgy, hogy maga is boldog gyermekké lett.

Este, midőn besötétedett, Mayer egy olajjal telt poharat hozott, melyen kis mécsből uszott.

„Most kezdődik Blümele anyád halotti napja!” mondá. „Gyujtsd meg e kis mécsset!”

Blümele Mayer parancsa szerint cselekedett. Azután a szoba egyik zugába az alacsony zsámolyra ült és egész este egy szót sem szólt.

Ugyanazon órában, midőn Blümele a mécsset meggyujtota a „negyed” egy másik házában is égett a halotti mécs. Oly közel volt atya és leány egymáshoz, hogy szobájukból kölcsönösen megláthatták a lobogó lángocskát — és mégis oly távol egymástól.

Elérkezett a csötörtök. Midőn Mayer kora reggel unokahugát felakarta kelteni, Blümele és a kis gyermek már felöltözve valának. Mayer álomittas volt a kétség minden démonjai háborgatták álmát, szerette volna tudni, hogy sikerül-e térve.

„Értem jöttél?” kérdé Blümele.

„Át kell engedned egy kis időre gyermekedet!” mondá Mayer megindult hangon.

„Mit akarsz vele Mayer?” kérdé Blümele félelemből kezeit gyermeke fejére téve.

*) Lásd 30. sz. 241 l. — A fönti novella végét azért közöljük oly későn, mivel az eredeti elveszett és csak nagy nehezen tudtuk azt újból megszerezni. Ezentul e rovatot ismét állandósítjuk. Szerk

„Kadist mondjon anyádért.“

Csak most értette Blümele Mayer szándékát s teljes öntudattal felismerte, mily jótéteménnyel halmozza el az, kit ő annyiszor kigunyolt.

„Mayer milyen jó ember vagy!“ mondá.

„Hadd azt Blümele,“ kéré őt „mig elmúlt minden.“

„És én mit tegyek addig?“

„Nincs ma anyád halálának évfordulója?“ figyelmezteté komolyan Mayer.

Mayer a fiút karján vitte a templomba és épen, amint akarta, senkivel sem találkozott az utcán, kivél szoba kellett volna állania. Még nem végződött ugyan a reggeli ima és Mayer mégis az előcsarnokban várakozott; de előbb meggyőződött, hogy Löw Jakab a rendes helyén van. Azalatt még egyszer elmondatta a gyermekkel a betanított imát, a gyermek ezuttal is jól elmondta. Mindamellet Mayer szive a megrepedésig szorult, feje tüzelt és ajkai görcsösen rángatództak.

Most az istentisztelet vége következett. Mayer már látta mint áll fel nagybátyja, hogy az előimádkozó helyére menjen. Elérkezett a válságos pillanat. Gyorsan felemelte Mayer a gyermeket és a sorokon keresztül Löw Jakabhoz vitte és mellé állította. Ez elmélyedt azon szomorú gondolatokba, mit az ima lelkében felélenkitett, maga elé nézett és nem vette észre, hogy mi történik körülötte.

Elkezdte az imát... de hangosan és hangosabban hallatszottak ugyanazon szavak a gyermek szájából. Szemei akaratlanul könnyeztek... elhallgatott, figyelt és a kis fiút egyedül engedte imádkozni. Minden fájdalom és szomorúsága, mi oly hosszú ideig egészségén rágódott megszűnt és eloszlott e tiszta csengésű hang hallatára. Mit szive legmélyebb rejtekében titokként őrzött, az elveszett leány utáni vágy, mit hite szerint senki sem tudott belőle kicsalni, azt e gyermek megvalósította.

„Ki ez a gyermek?“ kiáltott velőtrázó hangon az ima végezte után.

„Bátyám!“ mondá Mayer, ki mögötte állott, „a te és Eszthered unokája... Blümele gyermeke!“

Halk feljajdulással tántorgott vissza Löw Jakab és bizonyára nagyot esik, ha Mayer karjai fel nem fogják. Arca elhalványult, elájult.

Az ajtatoskodók között nagy zavar támadt, mindenki odatolakodott; valami hallatlan történt.

Löw Jakab fölegyenesedett és keservesen sirt.

„Hol van a kis fiú?“ tudakozódék és könyei záporként hullottak.

Ekkor Mayer a gyermeket felemelte és a nagyatyja keblére tette. Reszkető karok ölelték át a gyermeket.

„Blümele! hol az én Blümelém? kérdé Löw Jakab.

* * *

Igy békítette ki egy gyermek imája az apát a leányt.

Még az nap látták Blümelét atyjával a sirkertbe menni, hol Eszther és öt fia nyugodtak. Midőn onnan hazatértek oly fény sugárzott mindkettőjük arczáról, minőt a béke és szeretet érzelmei nyilvánulásánál észlelhetni.

Blümele ezután régi honában maradt.

Alig volt négy hónapig otthon, midőn egy levél érkezett, melyben férje haláláról értesítették.

Blümele teljes évig gyászolta halottját!

És Mayer?

Ismételhetjük-e most is még „a hosszú kezű Mayer“ csúfnevet? A ki néhány évvel ezelőtt Löw Jakab háza előtt elment, kivált enyhe nyári estén egy sereg pzzsgás arczu és egészséges gyermeket láthatott ott futkosni egy ösfürtü ember körül, kik az összetévesztésig, nem tekintve nagyságukat, hasonlítottak egymáshoz. Mily öröm sugárzott az öreg arczáról, mennyire csillogtak szemei, ha a gyermekek közül egyik elhagyva játékát az aggastyánhoz simult!

Ezek Mayer és Blümele gyermekei voltak.

Ez egyszer nem tévedt számításában.

Nem kevesebb mint nyolcz unoka mondott az öreg halálának évfordulóján „kadist“ utána.

„A párisi cipőhöz.“

Valódi orosz bagaria csizmák.

Vizhatlanságért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon felszerelt cipőgyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legolcsóbb árúak elismerve, alapítottát 1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztíngból	1	frt 20	1	frt 50
Dívtos kommod cipők bőr vagy eberlasztíng vagy esokorral vagy díszítéssel	1	70	2	20
Regatta legfinomabb eberlasztíng dívtos és elegáns	2	40	2	60
„ finom szalon-lakból vagy szinte eberlasztíng vagy kesztyű bőrrel legújabb készítés	2	70	2	90
Eberlasztíng zúgos topán rímás talppal 6" magas szárral	3	40	4	—
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak boricékkal 6" magas szárral	4	50	5	—
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6" magas szárral	3	40	3	90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	—	90	1	20
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán	4	—	4	50
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	50	3	80
Regatta lak vagy borjúbőről	4	—	4	50
Szalonlak vagy borjúbőr zúgos topán dívtos és varrott talppal	4	50	5	—
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal	4	—	4	50

Legnagyobb választék fi-leány és gyermek cipőkben, úgy szinte legdívtosabb rímézes csizmák mindentféle nagyságban Vidéki megrendelések menték vagy mintacipő szerint utánvét mellett pontosan teljesítenek. A t. cz. közönség saját érdekében kéretik „A Párisi cipőhöz“ ezímet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.